

תמצית

מסכת תענית

תמצית מסכת

תענית

סיכום של דברי הגמ' , בצורה מסודרת וברורה,
מועיל לחזרה ולבהירות הסוגיות.

תמוז התשע"ה

מודיעין עילית

ניתן להשיג חוברות "תמצית" גם על מסכתות-
ברכות, מסכתות סדר מועד, יבמות כתובות נדרים ונדה.
וכן תמצית המקרא, ותמצית נ"ך (חלקי).
ותמצית ספרי מוסר (שערי תשובה, מסילת ישרים, נפש החיים, וחזו"א אמו"ב).
נקודות מכירה בירושלים, בני ברק, ומודיעין עילית. לפרטים 0527692282

מידי חודש יו"ל חוברות סיכום על הגמ' הנלמדת לפי סדר הדף היומי,
ועל משנה ברורה לפי סדר מבחני "דרשו", ניתן לקבל חוברות אלו
בדואר (תמורת דמי משלוח) או במייל
tamtzissas@gmail.com

בחסות "דפוס איכות" המרכז להדפסת חוברות
וקונטרסים. משלוחים לכל רחבי הארץ.

1599-529100

כל הזכויות שמורות

נכתב לפום ריהטא בסדר לימוד דף היומי

הערות ותיקונים יתקבלו בברכה

לפרטים- 0527692282

מכתב מת"ח אחד:

תמוז תשע"ה

חיזוק לידיעת גמרא בע"פ

יקירי...

הנה הגרי"ס, אור ישראל מסלנט, בספר אור ישראל, מאמר כ"ז, כתב מאמר נפלא אשר כל בן תורה, החפץ לעלות במעלות התורה והיראה, חייב ללמדו, כי ממנו נקח לעבוד את ד'.

בו מבואר, כי חובת כל איש מישראל, ללמוד תורה, ולדעת התורה. שני חיובים שונים, אשר כל חיוב הוא חיוב לעצמו, ושני החובות הללו מתחברים כאחד, לעשות רצון אבינו שבשמים.

והגרי"ס מבאר בהרחבה, כיצד יקיים האדם חובות אלו באופן הטוב ביותר, ואנו נעיין רק בשרש דבריו...

וזה לשונו שם -

הנה במצוות תלמוד תורה, יש בזה שני ענינים, א' לימוד התורה, ב' ידיעות התורה. מצות לימוד התורה, הוא מן הכתוב והגית בו יומם ולילה, וכמש"כ הרמב"ם, והטור, וש"ע, בריש ה' תלמוד תורה וז"ל, כל אדם מישראל חייב בת"ת כו', שנאמר והגית בו יומם ולילה, ע"ש.

והנה למצוה זו של לימוד התורה, כל מה שלומד מקיים המ"ע והגית בו יומם ולילה, הן מקרא, או משנה, גמ' הלכות ואגדות, שכולן נתנו למשה מסיני, וכמו שהאריך בזה בס' נפש החיים שער ד' פ"ו ע"ש, ואף שלא יוכל לפסוק דין מתוך מקרא, או משנה, וכש"כ מן אגדה, בכ"ז יוצא ידי מצות לימוד התורה.

עכ"ל הצריך לענייננו,

ומאריך שם מאד בדברים נפלאים, כיצד יקיים האדם שני חיובים אלו, הידיעה והלימוד, בדברים נפלאים.

והנה ראוי לכל בן תורה, העוסק בתורה בעיון הראוי, בשמיעת שיעורים, ובעמל ההבנה, לשים עיניו ולבו, גם על ידיעה רחבה בידיעת הש"ס כפשוטו. תחילה ידיעת המסכתות הנלמדות בישיבה, ואח"כ שאר המסכתות, וידיעה היינו ידיעה ברורה, כמעט כלשון הגמרא.

והנה ידיעה זו אינה נקנית בהבטה בעלמא, אלא בשינון פעמים רבות, כמבואר בגמרא, "תנא מיניה ארבעין זמנין..." או כמבואר בגמרא, "אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד".

ואם יאמר האומר, הרי אנו זקוקים לזמן רב להעמיק בסברה, להעמיק בהתבוננות בדברי ראשי הישיבה, בודאי אמת, נכון הדבר, כי יש לעמול עמל רב, בהתבוננות, ובדבוק חברים, ובבקשה מהראש ישיבה, והרמ"ם, לבאר את עומק הדברים, ולהעמיד הדברים על מכונם.

אבל יש צורך לקבוע זמן, לשינון הגמרא פעמים רבות, כי ידיעת הגמרא, המשא ומתן בגמרא, ושינון לשון הגמרא, הוא הכרח נוסף, חובה רבה עד מאד. ויש מקום בראש, לקיים שני חובות אלו, כמבואר בדברי הגרי"ס הנ"ל, כי חובת האדם לדעת הגמרא, ולהבין דיני התורה.

וזה לשונו שם,

אולם הגדר השני במצות ת"ת, הוא ידיעות התורה, והוא מה שאמרו חז"ל בקידושין (דף ל), ושנתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפ"ך, שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד, שנאמר אמור לחכמה אחותי את, ואומר קשרם על לוח לבך כו', ואומר חציך שנונים כו', ופרש"י יהיו מחודדים בפ"ך, חזור עליהם ובדוק בעומקם, שאם ישאלך אם לא תצטרך לגמגם כו', אמור לחכמה אחותי את שתהא בקי בה כאחותך שאסורה לך ע"ש.

יסוד המצוה הזאת כולל שני פרטים, א' הידיעה לרכוש לו הבקיאות בכל חלקי התורה, שיהיה תלמודו שגור בפיו, ב' הוא היכולת, להתחכם בתורה לחדד השכל, לשננו ולהישירו, שיוכל לישא וליתן במלחמתה של תורה, ולעקור הרים בפלפולו. ושתי אלה כינו חז"ל, בשם סיני ועוקר הרים.

הנה ביאר לנו הגאון והצדיק הגרי"ס זצ"ל, כי ידיעת התורה, הוא הידיעה בכל חלקי התורה... וההבנה להבין גדרי הדברים.

א"כ מבואר יוצא מפי הגאון, כי שני אלו יהיו לנגד הלומד תמיד, לדעת ולהבין, והנה תחילת הידיעה הוא הגמרא, כי הוא שרש ויסוד תורה שבע"פ, כי הוא ביאור המשניות, שהם הם ראשית העיקר התורה שבע"פ.

ועל זה בא חובת ההבנה, לידע ולהבין, את ישרות חיובי התורה.

ודע יקירי,

כי ההרגל בשינון דברי הגמרא, יש בו תועלת לכמה נושאים. א. לידיעת הגמרא, כי ידיעת הגמרא נקנה בחזרה ושינון. ב. הרגיל בחזרה ושינון, מרבה במצות לימוד התורה.

ג. יש לדעת ברור, כי המרבה בשינון הגמרא, מרבה בהבנת התורה, כי הבנת התורה הוא הבנת דברי האחרונים, המבארים דברי הראשונים, המבארים דברי הפוסקים, המבארים דברי הגמרא, שהוא תורה שבע"פ, בו מבואר התורה שבכתב, מאמר הבורא בקיום המצוות.

ואם יאמר לך אדם, שהלומד הרבה גמרא, נעשה שטחי, אמור לו כי מדברי היצר הוא, כי ריבוי הגמרא אינו מרחיק מהבנת התורה, אלא מקרב... כי הבנת התורה אינו הבנת השכל החיצוני, אלא הבנת השכל, אשר קבל את ההבנה מלימוד התורה, ועל כן כל לימוד גמרא מחזק את ההבנה...

ואם ירפה אותך היצר בטענה, כי אין לך כח הזכרון, ולא יעלה בידך לזכור דברי הגמרא, אל תשמע לו, כי כל אדם יש לו כח הזכרון לזכור את אשר חפץ לזכור...

אם תבקשנה כפסך. (משלי ב, ד).

בקשת הכסף הוא ההכרה, כי הם חיי האדם. חייב האדם לדעת, כי ללא ידיעת התורה, אין לו חיים כלל. חייב האדם לדעת, כי ללא ההבנה בתורה, ידיעתו בתורה ידיעה קלושה היא. חייב האדם לדעת, כי הבנה ללא ידיעה, הבנה קלושה היא...

וְכַמְטוּמוֹנִים תַּחֲפֹשְׁנָה. (שם)

בחיפוש המטמונים לוקח זמן ממושך עד גילוי המטמונים, ויש אשר עמלים זמן ממושך, ורק אחר זמן רב רואים התחלה של מטמון, אבל אחר המשך הזמן מתגלה המטמון, והוא שלל רב...

בין בידיעת התורה, ובין בהבנת התורה, לא ניכר הפירות, רק אחרי זמן ממושך.

המתמיד בעבודה, ובצורה הראויה, היינו עמל בהבנה, מתוך שמיעת דברי רבותינו ראשי הישיבה, והרמ"ם, והעמל בספרי האחרונים, והראשונים, הוא יזכה להבנת התורה.

העמל בידיעת התורה, בחזרה ושינון פעמים רבות, ואף שאינו רואה לפניו את כח זכרונו, ואף שאינו רואה את בהירות הסוגיות - כי מה שאינו מבורר בפעם הראשונה, יבואר ויבורר בהמשך - יראה בהמשך, את המטמונים היוצאים מתוך ריבוי החזרות, ויצרפו מטמוני הידיעה, למטמוני ההבנה.

והנה אמרו חז"ל "דברי תורה קשה לקנותם ככלי כסף, ונוח לאבדם ככלי זכוכית" (חגיגה ט"ו), על כן יש להכיר, כי העבודה הזאת עבודת האדם לכל חיי העוה"ז, והוא ההכנה הראויה לחיי העוה"ב.

"כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה"...

המים אינו נוהג אלא יום אחד, או דנוהג כל ז' מהלכה למשה מסיני.

ריב"ב אומר **בשני בחג** מתחילים להזכיר גבורות גשמים, כיון שניסוך המים רמזו בנסכים של השני השישי והשביעי, ומיום השני נוהג ניסוך המים.

ר"ע אומר **בשישי בחג**, דסבר כריב"ב ומ"מ עיקר הלימוד הוא מ"ונסכיה" דכתיב ביום השישי, ומיום השישי נוהג ניסוך המים.

ג. ר"י אומר משמיה דר"י שמתחיל להזכיר גשמים **בשמיני במוסף** ולא בשחרית, (ובפסח מזכיר בשחרית ולא במוסף), והיינו רבי יהושע בן בתירא שהרי לרבי יהושע מתחיל במעריב או בשחרית.

א"צ להזכיר טל ורוחות לפי שאינם נעצרים לעולם, הגמ' מבארת מנלן שאינם נעצרים.

ג: **טעה בהזכרה** - אמר משיב הרוח בימות החמה ואפי' אמר מעביר הרוח ומפריח הטל שעוצרם אין מחזירים אותן, אמר מוריד הגשם מחזירים אותן.

הזכרת עבים ורוחות - א"צ להזכיר עבים ורוחות מפני שאינם נעצרים, ואם רוצה יכול להזכירם, והא שהעבים אינם נעצרים היינו עבים הבאים לאחר הגשם אבל אלו שלפני הגשם נעצרים, וכן רוחות המצויות אינם נעצרות, אבל שאינם מצויות נעצרות, ומ"מ אין מזכירים אותם אע"פ שמועילות להפרדת המוץ, לפי שאפשר לעשות כן ע"י נפה.

תועלת הגשם העבים הרוחות והשלג וכדו'

העבים והרוחות שאחר הגשם שניות מועילות כמעט כמו המטר עצמו למטר, ודווקא כשהגשם יורד בנחת, אבל אם הגשם ירד בכח הרוח שאחריו היא קללה.

רוח ועבים שאחר הגשם מועילה כגשם, שמש שאחר הגשם מועילה כמו פעמיים גשם, ברקים שבלילה ושמש שבין העננים אינם מועילים. שלג מועיל להר כמו ה' פעמים גשם.

מסכת תענית:

מאימתי:

ב. כיון דאמר במסכת ר"ה "ובחג נדונים על המים", דשמעינן שצריך להתפלל עליהם שיבואו לברכה, תנא מאימתי מזכירים גבורות גשמים, ולא משום דתנא בברכות מזכירים גבורות גשמים בתחית המתים, דא"כ אמאי שבקיה עד הכא. "גבורות" גשמים - ריו"ח לומד מהפסוקים שהגשמים יורדים בגבורה.

ולעבדו בכל לבבכם - זו תפילה, וסמיך ליה ונתתי מטר ארצכם, מכאן שצריך להזכיר גשמים בתפילה.

ג' מפתחות בידו של הקב"ה ולא נמסרו לשליח - שלשתם יחד - רש"י, ולתוס' היינו שלא נמסרו לשליח להיות ממונה עליהם, גשמים, חיה, תחית המתים, וכן מפתח של פרנסה.

מאימתי מזכירים גבורות גשמים-

ב: ר"א אומר מיו"ט הראשון של חג, וגמר מלולב שזמנו ביום, (ולא מניסוך המים שזמנו בלילה), לפי שד' מינים באים לרצות על המים וא"א להם בלא מים, כך א"א לעולם בלא מים, ואף שגשמים הם סימן קללה אינו סיבה אלא שלא לשאול אבל יכול להזכיר, כשם שמזכיר תחית המתים כל השנה, ובאמת יכול להזכיר גשמים כל השנה.

רבי יהושע אומר מיו"ט האחרון של חג, וגמר מהנחתו של לולב סיום מצות נטילת לולב, ולפ"ז מתחיל להזכיר בלילה, ובמתני' משמע שמזכיר בשחרית, והא דאין מזכיר מתחילת החג משום דגשמים בחג הם סימן קללה, ולדבריו ניסוך

תחילת הזכרה ושאלה - לריו"ח לל"ק מתחיל לשאול ולהזכיר בשמיני עצרת, ולל"ב מתחיל להזכיר בשמיני עצרת ולשאול בז' מר חשון, והיינו בזמן הזה, אבל בזמן ביהמ"ק שהיו עולי רגלים לא היו מזכירים אלא בז' חשון, והיינו דקאמר ריו"ח התחיל להזכיר מתחיל לשאול.

תחילת ההזכרה בחו"ל שעושים ב' ימים שמיני עצרת - לרב מזכיר במוסף של יום א' ופוסק, וחוזר להזכיר במוסף של יום ב' ואינו פוסק, ולשמואל מזכיר אף במנחה של יום א' שכיון שעשאו קודש לא עושהו חול, ולרבא ורב ששת כיון שהתחיל אינו פוסק, וכן רב חזר בו וסובר כן, וכן הלכה.

ה. **ויוירד לכם גשם מורה ומלקוש בראשון** - יורה זמנו במרחשון, ופסוק זה התקיים בימי יואל בן פתואל, שהיה אז רעב ז' שנים, והגמ' מבארת מה אכלו במשך אותם ז' שנים, ובשנה השביעית ירדה רביעה ראשונה בא' ניסן, ואמר הנביא שיזרעו מהמעט שבידיהם, וצמחה התבואה מהר והקריבו עומר בט"ז ניסן, ועל זה נאמר הלוח ילך ובכה וכו' בא יבוא ברינה - שהשור היה חורש רעב וכשהיה חוזר היה אוכל כבר, נושא אלומותיו - שהיה הקנה זרת והשיבולת זרתיים.

בקרבת קדוש לא אבוא בעיר - כיון שבקרבת קדוש לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה.

ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא - אחת זו ע"ז שמבערת רשעים בגיהנום.

שתיים רעות עשה עמי - שעזבו את הקב"ה ועבדו ע"ז, ועובדי ע"ז לא עזבו עבודה אחת לאחרת הטובה הימנה.

ה: ויהי כאשר זקן שמואל - שאמר לקב"ה שלא ימית את שאול בחייו, ולא רצה הקב"ה להמית את שמואל צעיר וירננו אחריו, ולא לעכב מיתת שאול שכבר הגיעה מלכות דוד ואין מלכות נוגעת בחברתה כמלוא נימה, לפיכך הקפיץ על שמואל זקנה ואח"כ מת, דמידחי גברא מיקמי גברא.

גשם חזק מועיל לאילנות, והיורד בנחת מועיל לפירות, וגשם דק מועיל אף לגרעין שתחת הקרקע.

ד. צורבא מרבנן דומה לגרעין שבקרקע, שכיון שמתחיל לנבוט הולך וגדל.

האי צורבא מרבנן דרתח, אורייתא קא מרתחא ביה, כל ת"ח שאינו קשה כברזל אינו ת"ח, ומ"מ עליו להנהיג עצמו בנחת.

ג' שאלו שלא כהוגן, לשניים השיבו כהוגן ולאחד שלא כהוגן -

אליעזר שאל והיה הנערה וכו', והיה זה שלא כהוגן שהרי יכלה להזדמן לו חיגרת או סומא, והשיבו לו כהוגן שנזדמנה לו רבקה.

שאל אמר שמי שיהרוג את גלית יתן לו את ביתו, ואפי' עבד או ממזר, והשיבו לו כהוגן שנזדמן לו דוד.

יפתח אמר שמי שיצא מדלתות ביתו יהיה לד', ואפי' דבר טמא, והשיבו לו שלא כהוגן שיצאה בתו, והיה לו לילך אצל פנחס להתיר נדרו, ולא רצה הקב"ה עולם בקרבן כזה, לא אצל אברהם, ולא אצל מישע מלך מואב, ולא אצל יפתח.

כנסת ישראל שאלה שלא כהוגן שכל מי שירדוף לדעת את הקב"ה ימצאהו, והשיבה הקב"ה כהוגן שהסכים, עוד בקשה שימני כחותם על ליבך, אמר לה הקב"ה שחותם פעמים אינו נראה, אלא על כפים חקותיך.

אין שואלים את הגשמים אלא סמוך לגשמים - י"ל דשואלים היינו מזכירים, וא"כ מתני' כרבי יהושע, וי"ל דשואלים לאו היינו מזכירים.

ד: **עד אימתי שואלים את הגשמים** - לר"י במתני' ביו"ט הראשון של פסח שואל ומזכיר בשחרית ולא במוסף, והא דתנן שואלים עד שיעבור הפסח זה מדברי תנא אחר אליבא דר"י, הגמ' מנסה לבאר באופנים אחרים ודוחה, לר"מ שואלים עד שיצא ניסן.

לרבי אלעזר הלכה כר"ג שמתחילים לשאול בז' מר חשון.

שבזמן רביעה שניה מותרים לכל אדם שכבר נתיישו העניים, וי"א שהנ"מ היא שההתר ללכת בשבילי הרשות שיש רשות לקצר את הדרך ללכת בשדות עד רביעה שניה, וי"א שהנ"מ היא שזהו זמן הביעור בפירות שביעית, רביעה שלישית הנ"מ היא להתחיל להתענות אם לא ירדו עד אז גשמים.

לשון רביעה הוא כיון שהגשם רובע את הקרקע כבעל.

רביעה ראשונה שיעורה כדי שירדו המים בקרקע טפח, שניה שיעורה כדי לגבל טיט לדבק החבית, ובשיעור זה כבר לא נשב "ועצר את השמים".

הברכה שבגשמים

גשמים שירדו קודם קריאת "ועצר" בערב, אין בהם משום ועצר, אבל ענני דצפרא לית בהו ממשא, ואם נתקשרו השמים בעבים מרובים בבוקר הוא סימן ברכה.

אם כבר ירדו גשמים טוב אם לא ירדו בטבת, אבל אם עדיין לא ירדו טוב שירדו בטבת.

ירדו גשמים על עיר אחת ועל עיר אחרת לא, אם ירדו יותר מידי סימן קללה, ואם ירדו כראוי אין בהם משום "ועצר".

מאימתי מברכים על הגשמים - משיצא חתן לקראת כלה כשהטיפה נופלת קופצת אחרת כנגדה, וי"מ השווקים מקלחים מים זה כנגד זה, ומברך מודים אנחנו לך ד' אלוקינו על כל טיפה וטיפה שהורדת לנו, ואילו פיננו מלא שירה כים וכו' עד אל יעזבונו רחמיך ד' אלוקינו ולא עזבונו, ברוך קל הוודאות רוב הוודאות.

ז. גדול יום הגשמים - מתחית המתים, לפי שהגשמים הם גם לרשעים, וי"א שהגשמים כתחית המתים, וכן כיום שניתנה בו תורה, וי"א יותר מיום שניתנה בו תורה, כיום שנבראו בו שמים וארץ, אפי' ישועה פרה ורבה בו.

תורה

יערוף כמטר לקחי - לתלמיד הגון התורה כטל, ולשאינו הגון יערוף כמטר.

כל העוסק בתורה לשמה תורתו נעשית לו סם חיים, והעוסק שלא לשמה נעשית לו סם המות.

ושאול יושב בגבעה תחת האשל ברמה - מה ענין גבעה אצל רמה, אלא שבזכות שמואל היושב ברמה ישב שאול בגבעה.

אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט ויבוא לידי סכנה.

יעקב אבינו לא מת, ואע"פ שספדו לו וחנטוהו קברוהו, "מקרא אני דורש".

כל האומר רחב רחב מיד בא לידי קרי, ודווקא בידעה ומכירה.

רבי יצחק בירך את רב נחמן במשל לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב עייף וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקים וצלו נאה ואמת המים עוברת תחתיו, אכל מפירותיו שתה ממזמיו וישב בצילו, ואמר לו אילן אילן במה אברכך וכו', כך אתה מבורך בתורה בעושר ובבנים, ויה"ר שכל צאצאייך יהיו כמותך.

י. יורה - שמורה לבריות להכין עצמם לחורף, דבר אחר שמורה את הארץ, ד"א לפי שירד בנחת, והיורה המלקוש שניהם ברכה דכתיב "המורה לברכה" והוקש המלקוש ליורה.

מלקוש - שמל קשיות ישראל, ד"א שממלא תבואה בקשיה, ד"א לפי שירד על המלילות והקשים.

יורה זמנו במרחשון ומלקוש בניסן, וחכמים אומרים יורה בכסלו, וחכמים כרבי יוסי הסובר שזמן רביעה שלישית בא' כסלו, (הראשונה ב"ז מר חשון והשניה בכ"ג בו), ואין היחידים מתענים עד ר"ח כסלו, ולדבריו גשמים שירדו ז' ימים ברציפות מונים בהם רביעה ראשונה שניה ושלישית, ואמר רב חסדא הלכה כרבי יוסי.

ג' רביעות

לר"מ רביעה ראשונה בג' מרחשון, שניה בז', שלישית בי"ז, לר"י בז' י"ז וכ"ג, ולרבי יוסי י"ז כ"ג וא' כסלו.

י. הנ"מ בזמני הרביעות - רביעה ראשונה כדי להתחיל לשאול את הגשמים, שניה לנדרים, דתנן הנודר עד הגשמים אסור עד שתירד רביעה שניה, וי"א שהנ"מ היא לזיתים של מתנות עניים

אין ללמוד תורה מת"ח שאינו הגון.

שני ת"ח מחדדים זה את זה בהלכה.

אין ד"ת מתקיימים ביחידי, והלומדים יחידי ראויים לחרב ומיטפשים וחוטאים.

הרבה למדתי מרבותי, ומחבירי יותר מרבותי, ומתלמידי יותר מכולם.

מצוה לילך ללמד תלמיד הגון, אבל שאינו הגון ילך הוא לרב, וי"א שאין ללמדו.

אין ד"ת מתקיימים אלא במי שדעתו שפלה.

ז: ד"ת נפסדים בהסח הדעת.

אין הגשמים יורדים אא"כ נמחלו עוונותיהם של ישראל, **ואינם נעצרים** אא"כ נתחייבו שונאיהם של ישראל קללה, וי"א שנעצרים בשביל ביטול תרומות ומעשרות, וי"א בשביל מספרי לשון הרע, וי"א בשביל עזי פנים, וי"א בשביל ביטול תורה, וי"א בעוון גזל, ותקנתו שירבה בתפילה.

כל שיש בו **עזות פנים** סוף נכשל בעבירה, וי"א שבידוע שכבר נכשל בעבירה, ומותר לקרותו רשע, ומותר לשנאותו.

ח. אם ראית תלמיד שלימודו קשה עליו כבזול בשביל משנתו שאינה סדורה, ותקנתו שירבה בישיבה, ועדיף שיסדר משנתו ואח"כ יכנס לרבו, וי"א מפני שאין רבו מסביר לו פנים, ותקנתו שירבה רעים לפייסו שיסביר לו פנים, ועדיף שיוכשרו מעשיו בפני רבו מעיקרא.

אם ראית דור שלא יורדים בו גשמים בשביל לוחשי לחישות שאין מתפללים בלחש, ותקנתם שילכו אצל מי שיודע ללחוש, ואם לחש ולא נענה ילך אצל חסיד שבדור, ואם לחש ועלתה בידו והגיס דעתו הקב"ה מביא אף לעולם, וכן שני ת"ח בעיר אחת שאין נוחים זה לזה בהלכה מביאים חרון אף.

לעת"ל מתקבצות כל החיות אצל הנחש ואומרים לו ארי דורס ואוכל זאב טורף אוכל אתה מה יתרון יש לך, אמר להם מה יתרון לבעל הלשון.

אין תפילתו של אדם נשמעת ביחיד אא"כ משים נפשו בכפו.

אין גשמים יורדים אלא בשביל בעלי אמנה.

כל המצדיק עצמו מלמטה, מצדיקים עליו הדין מלמטה מדקדקים עמו כחוט השערה כדי למרק עוונותיו.

כל השמח ביסורים שבאים עליו מביא ישועה לעולם.

ת: עזירת גשמים דוחה לעזירת הרחם באשה.

בימי רבי שמואל בר נחמני היתה מגיפה ועזירת גשמים, וחשבו להתפלל על המגיפה ולא על עזירת הגשמים, לפי שאין מבקשים שתי דברים, ואמר להם רבי שמואל בר נחמני שיתפללו שיפסק הרעב ואז הקב"ה נותן גם חיים, דכתיב "פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון".

בימי רבי זירא גזרו גזירה וגם אסרו לצום, אמר להם רבי זירא שיקבלו על עצמם לצום כשיוכלו.

אפי' שנים כשני אליהו וירדו גשמים בערבי שבתות אינם אלא סימן קללה.

אם לא היה צריך את הגשם היו מתפללים שיפסק.

שמש בשבת צדקה לעניים.

גדול יום הגשמים שאפי' פרוטה שבכיס מתברכת בו, כיום קיבוץ גלויות, אפי' גייסות פוסקות בו.

אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, ולכן יתפלל קודם שימוד גורנו.

אין הגשמים נעצרים אלא בשביל הפוסקים צדקה בפני רבים ואינם נותנים.

ט. עשר תעשר- בשביל שתתעשר, ומותר לבחון בזה את הקב"ה, דכתיב הביאו את כל המעשר וכו' ובחונני נא בזאת וכו'.

אוולת אדם תסלף דרכו העבירות גומות לפגעים ועל ד' יזעף ליבו, וכן רמוז בתורה ויחרדו איש אל אחיו ויאמרו מה זאת עשה אלוקים לנו.

מטר הקב"ה מוריד אף בשביל יחיד, אבל פרנסה בשביל רבים, ומ"מ בזכות משה נתן הקב"ה פרנסה לרבים כדלהלן, כיון שביקש עבור הרבים,

פרת, וכן הלכה, ובגולה עד שישים בתקופה, יום שישים מחלוקת אם שואלים בו, ולהלכה שואלים בו.

הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים התחילו היחידים (- רבנן) מתענים ג' תעניות, אוכלים ושותים בלילה, ומותרים אף ביום במלאכה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המיטה.

אין גוזרים תענית על הציבור בחמישי כדי שלא להפקיע השערים, אלא שני חמישי ושני, ואף יחיד אין מתחיל בחמישי.

אין מתענים בראשי חדשים, ובימים הכתובים במגילת תענית.

י: אל יאמר אדם תלמיד אני ואיני חשוב להיות יחיד, ותלמיד היינו ששואלים אותו דבר הלכה שעוסק בו ועונה, ויחיד היינו הראוי להיות פרנס על הציבור.

לר"מ ולרשב"א אין לאדם לעשות עצמו יחיד או תלמיד, ולרבי יוסי ולרשב"ג בדבר של צער זכור לטוב.

מי שהיה מתענה על הצרה ועברה, או על החולה ונתרפא, משלים התענית.

ההולך ממקום שאין מתענים למקום שמתענים מתענה עמהם, ואם שכח ואכל ושתה אל יתראה שבע בפני המתענים, ואל ינהיג עידונים בנפשו.

ההולך ממקום שמתענים למקום שאין מתענים משלים התענית.

למה תתראו- אל תראו עצמכם שבעים.

אל תרגזו בדרך- אל תתעסקו בדבר הלכה שמא תתעו בדרך, והיינו שלא יעיינו, אבל ההולכים ואין ד"ת ביניהם ראויים לשרף, וי"מ אל תפסיעו פסיעה גסה הנוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם, והכנסו לעיר בעוד החמה זורחת.

ההולך בדרך יאכל כמו בשני רעבון, י"א מפני קלקול מעיים, וי"א שמא לא יהיה לו בהמשך, ונ"מ ביושב בספינה, או שהולך למקום שיש שם אוכל.

ג' פרנסים עמדו לישראל משה אהרון ומרים, וניתנה הבאר בזכות מרים וכשמתה נסתלקה וחזרה בשביל משה ואהרן, עמוד הענן ניתן בזכות אהרון, וכשמת נסתלק וחזר בשביל משה, המן ניתן בזכות משה, וכשמת משה פסקו הבאר עמוד הענן והמן.

ט. הגמ' מביאה ב' מעשים על הזהירות מלבייש את הרב.

הקב"ה מוריד גשמים אפי' זקוקים להם רק לעשב אחד, רב דניאל בר קטינא היה מתפלל על ערוגות מסוימות הצריכות גשם והיה יורד בהם.

ענן קל הנמצא תחת ענן כבד הוא סימן למטר.

גשם חלש שהתחזק הוא סימן לירידת גשמים, אבל אחר הגשם הוא סימן להפסקת הגשמים, אבל בבבל אינו סימן דכי היכי דמשקרי בבלאי הכי משקרי מיטרייהו.

עולא חשב שהבבלים אינם לומדים תורה כראוי לפי שהתמרים בזול, ולאחר שראה שגורמים צער בלילה חזר בו.

לר"א כל העולם כולו שותה ממימי אוקינוס שנעשים מתוקים בעננים, ולרבי יהושע שותים ממים העליונים, שהעננים עולים לרקיע ופתחים פיהם כנוד ומקבלים מי מטר, הגמ' מבארת כמה פסוקים איך נתפרשו לר"א ולר"י.

י. ארץ ישראל נבראת תחילה, ומשקה אותה הקב"ה בעצמו, ושותה מי גשמים, ושותה תחילה, ושאר העולם נברא לבסוף, ושותה ע"י שליח, וממימי תמצית, ואחרי ארץ ישראל.

כל העולם כולו מתמצית גן עדן הוא שותה.

ארץ מצרים היא ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה, וכוש היא פי שישים, והעולם פי שישים מכוש, והגן פי שישים מהעולם, ועדן פי שישים מהגן, והגיהנום פי שישים מעדן.

מי גרם לבבל שיהיו אוצרותיה מלאות בר- מפני ששוכנת על מים רבים.

זמן תחילת שאלת הגשמים- בג' מרחשון, ולר"ג ז' בו כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר

לרב חסדא כל תענית שאינה עד שקיעת החמה לאו שמה תענית, והמקומות שמצינו שמתענים ולא משלימים (אנשי משמר, ט' באב נדחה לבני סנאב בן בנימין), לצעורי נפשיה בעלמא הוא.

כל תענית שלא קיבלה על עצמו מבעוד יום לאו שמה תענית.

לרב מקבל את התענית בזמן מנחה, ולשמואל בתפילת מנחה.

יחיד שקיבל עליו צום בה"ב כל השנה, אינו צם בימים טובים שבמגילת תענית, אא"כ קבלתו קדמה לגזירת חכמים על ימים אלו.

תענית המתחילה ביום מותר לאכול ולשתות עד עלות השחר לרבי, ולר"א בר שמעון עד שיקרא הגבר, ואם גמר סעודתו אסור אף בלילה, לל"ק דווקא בסילק השולחן, ולל"ב דווקא כשישן, ומתנמנם מותר.

י"ב: יחיד שקיבל עליו תענית אסור בנעילת הסנדל, אא"כ אמר למחר אהא לפניך בתענית יחיד.

רבנן היו לובשים המנעלים בתענית כשמואל שאין חומרת תענית ציבור בבבל, והקפיד עליהם רב ששת, אביי ורבא היו הולכים במנעלים קלים, מרימר ומר זוטרא היו מחליפים של ימין ושמואל.

אדם שקיבל על עצמו תענית ביום מסוים יכול להתענות ביום אחר במקום יום זה, מפני שקבלת התענית היא כמו נדר, לשמואל ללישנא קמא אין קבלת התענית כנדר, מפני שלא קיבל אלא לצער עצמו, ואם אינו יכול פטור מהתענית וא"צ להשלים ביום אחר.

תענית חלום צריך להתענות באותו היום דווקא, ואינו יכול לאכול היום ולהתענות ביום אחר במקום יום זה, ואפי' בשבת מותר, ותקנתו שיתענה יום נוסף על מה שהתענה בשבת.

עברו אלו ולא נענו

אם לא נענו בג' תעניות ראשונות, בי"ד גוזרים עוד ג' תעניות, ובהם אסורים לאכול אף בלילה, ואסורים במלאכה ביום אבל בלילה מותרים, ואסורים ברחיצה ובסיכה ונעילת הסנדל ובתשמיש המיטה, ונועלים את המרחצאות.

י"א. כל המרעיב עצמו בשני רעבון ניצל ממיתה משונה, ואסור לשמש מיטתו בשני רעבון, וחסוכי בנים משמשים.

אל יפרוש אדם מצער הציבור, אלא יצטער עם הציבור ויזכה ויראה בנחמתם, והפורש לא יזכה לראות בנחמתם, ומי מעיד עליו- קורות ביתו, וי"א ב' המלאכים המלווים את האדם, וי"א אבריו.

כשם שנפרעים מן הרשעים בעולם הבא אפי' על עבירה קלה, כך נפרעים מן הצדיקים בעוה"ז אפי' על עבירה קלה, וכשם שמשלמים שכר לצדיקים בעוה"ב אפי' על מצוה קלה, כך לרשעים בעוה"ז.

בשעת פטירתו של האדם לבית עולמו כל מעשיו נפרטים לפניו, ואומרים לו לחתום והוא חותם.

לשמואל כל היושב בתענית נקרא חוטא ק"ו מנזיר, ולרב אלעזר נקרא קדוש ק"ו מנזיר, והא דאמר ר"א שימוד אדם עצמו כאילו מעיו הם הקדש ואסור להכחישם היינו בלא מצי לצעורי נפשיה, ולר"ל נקרא חסיד.

י"א: אין חומרות תענית ציבור בבבל אלא בט' באב.

אין ת"ח רשאי לישוב בתענית מפני שממעט ממלאכת שמים.

יחיד שקיבל עליו תענית אפי' אכל כל הלילה מתפלל תפילת תענית, אבל אחר התענית אפי' לן בתעניתו אינו מתפלל תפילת תענית, ואף שמתענים לשעות ומתפללים תפילת תענית, כיון שלא קיבל עליו תענית הלילה.

קנקנים של נכרים מותרים לאחר י"ב חודש.

כל ימי המילואים שימש משה בחלוק לבן שאין לו שפה.

דיני תענית

י"ב. לא היה בדעתו להתענות ונמלך להתענות באמצע היום ולא אכל קודם לכן, הרי זו תענית שעות.

י"ג: רחיצה באבל - לרבא ללישנא קמא אבל מותר לרחוץ בצונן כל ז' כמו שמותר בבשר ויין, וללישנא בתרא אסור ולא דמי לבשר ויין שהם לפכוחי פחדיה, וכן הלכה, ומ"מ מותר לרחוץ פניו ידיו ורגליו בצונן, ולסוף אסור אפי' כל שהוא, ואם כדי להעביר הזהומא מותר.

אין הבוגרת רשאה לנוול עצמה בימי אבל אביה, ואיירי בכיחול ופירכוס ולא ברחיצה.

צלותא דתעניתא - לרב יהודה אף יחיד אומרה בין גואל לרופא, ולרב יצחק ורב ששת אין היחיד קובע ברכה לעצמו אלא אומרה בשומע תפילה, ולהלכה אומרה בשומע תפילה.

הגמ' דנה אם בתעניות האמצעיות היו מתפללים כ"ד ברכות.

י"ד: עוברות ומניקות מתענות רק באמצעיות ולא בראשונות ובאחרונות.

מתריעין בז' אחרונות, לרב יהודה מתריעין בשופרות ולא בתפילה, ולרב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת בשופרות ובאמירת עננו, וכבר נחלקו תנאים בפירוש לשון מתריעים.

שאר פורעניות כגון חיכוך חגב זבוב וצירעה ויתושים ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעים בשופר אלא רק צועקים בתפילה.

על אלו מתריעים בשבת על עיר שהקיפוח גויים או נהר ועל ספינה המיטרפת בים, והיינו מתריעים בתפילה, לרבי יוסי מתריעים לעזרה ולא לצעקה.

י"ד: לא היו גוזרים על הציבור מפני הגשמים אלא י"ג תעניות, מפני שכבר עבר זמן הרביעה, אבל לשאר פורעניות מתענים והולכים עד שיענו, וי"א שאף בשאר פורעניות לא מפני שאין מטריחים על הציבור יותר מדאי.

אין סדר התעניות אלא בזמן שהשנים כתיקנם וישראל על אדמתם, אבל בזמן הזה הכל לפי השנים והמקומות, ולרבי אף בזמן הזה דינם כיחיד המתענה שאומרים בשומע תפילה, וכן הלכה.

אם לא נענו אף בג' אמצעיות, בי"ד גוזרים עוד ז' תעניות, והם חמורות מהראשונות שבהם מתריעים (בשופר, וי"א אף באמירת עננו), ונועלים את החנויות בשני ועם חשיכה מותר לפתוח דלת החנויות מעט ואם יש לו ב' פתחים מותר לפתוח אחד, ואם יש איצטבא נגד הפתח פותח כדרכו, ובחמישי אין נועלים את החנויות כלל מפני כבוד השבת.

אם לא נענו אף בז' אחרונות, ממעטים במשא ובמתן, ובבנין ובנטיעה של שמחה, ובאירוסין ובנישואין, ובשאלת שלום בין אדם לחבירו כבני אדם הנזופים למקום - החברים אינם שואלים כלל ועמי הארץ ששואלים מחזירים להם בכובד ראש, ויושבים כאבלים ומנודים עד שירחמו מן השמים.

היחידים ממשיכים להתענות עד שיצא ניסן, גשמים שלאחר ניסן הם סימן קללה.

מלאכה אסורה אע"פ שעשית מלאכה היא צער, משום דילפינן מעצרת.

סדר אסיפת זקנים - מהבוקר ועד חצי היום מעיינים בענייני העיר, ואח"כ רבע יום קוראים בתורה ובהפטרות, ורבע יום מבקשים רחמים.

י"ג: איסור רחיצה - לרב חסדא אם איסור הרחיצה הוא מפני אבל כט' באב או אבל על מתו, אסור לרחוץ אף בצונן, וכשהאיסור הוא משום תענוג אסור בחמין ומותר בצונן, הגמ' דנה בדבריו להוכיח ולהקשות.

חייבי טבילות טובלים אף בט' באב וביוה"כ, רבי חנינא סגן הכהנים אומר כדאי הוא בית אלוקיני לאבד עליו טבילה פעם אחת בשנה.

מדיני תענית ציבור - איסור מלאכה אינו אלא ביום, נעילת הסנדל אינו אסור אלא בעיר, רחיצה מותרת בפניו ידיו ורגליו, וכן במנודה ובאבל לענין מלאכה ונעילת הסנדל, אבל אסור האבל להושיט אצבעו בחמין.

תכפו אבליו זה אחר זה - אם הכביד שערו מיקל בתער אבל לא במספרים, ומכבס כסותו במים ולא בנתר וחול.

מעשיהם ששבו בתשובה בלבנם והחזירו גזילתם.

המתוודה ואינו שב בתשובה דומה לטובל ושרץ בידו.

עמדו בתפילה מורידין לפני התיבה זקן ורגיל ויש לו בנים וביתו ריקם מן העבירה, ובברייתא מוסיף שיש לו יגיעה בשדה, ופרקו נאה- שלא יצא עליו שם רע בילדותו, והוא שפל ברך ומרוצה לעם, ויש לו נעימה וקולו ערב ובקי לקרות ולשנות ובברכות.

אומר לפניהם כ"ד ברכות י"ח שבכל יום ומוסיף עליהם עוד שש, זכרונות, ושופרות, אל ד' בצרתה לי קראתי ויענני, אשא עיני אל ההרים, ממעקים קראתיך ד', תפילה לעני כי יעטוף.

וכבר בברכת גואל ישראל היה מאריך מי שענה את אברהם וכו'.

בברכה אחת אומר תקעו ובאחת הריעו.

והיו עונים אמן, ובמקדש לא היו עונים אמן אלא בשכמל"ו, וכן הנהיג רבי חלפתא בציפורי ורבי חנניה בן תרדיון בסיכני ואמרו חכמים שלא נהגו כך אלא בשער המזרח ובהר הבית.

לר"י לא היה אומר זכרונות ושופרות אלא בר"ה וביובלות ובמלחמה, אלא אומר תחיתיהם פסוקי רעב ודבר.

י"ז. על הראשונה הוא אומר מי שענה לאברהם וכו', יש מחליפים צעקה לאלהו ותפילה לשמואל, יונה אמרו אחרי דוד ושלמה כדי לחתום המרחם על הארץ, ולסומכוס חותם ברוך משפיל הרמים.

אנשי משמר ואנשי בית אב

אנשי משמר בג' ראשונות מתענים ולא משלימים, **ואנשי בית אב** לא היו מתענים כלל, ובשניות אנשי משמר מתענים ומשלימים, ואנשי בית אב מתענים ולא משלימים, ובאחרונות אלו ואלו מתענים ומשלימים, ולחכמים ראשונות לא היו מתענים כלל, שניות כראשונות לת"ק ואחרונות כשניות.

אנשי משמר מותרים לשתות יין בלילות אבל לא בימים, שמא תכבד העבודה ויסיעו לאנשי

יש שנענים בקריעה כיהושע וכלב, יש שנענים בנפילה כמשה ואהרן, וי"א שיהושע וכלב גם נפלו.

לעת"ל מלכים יכבדו את ישראל בקימה ושרים בהשתחויה, וי"א שהשרים גם יקומו וגם ישתחוו, ויזכו הצדיקים לאורה והישרים לשמחה.

סדר תעניות כיצד:

סדר התפילה והתשובה בתעניות

ט"ו- ט"ז מוציאין את התיבה לרחובה של עיר בז' אחרונות, וזועקים ברחוב לומר זעקנו בצינעא ולא נעננו, נבזה עצמנו בפרהסיא, ולר"ל משום שהגלות מכפרת, ונ"מ אם מספיק לצאת לבית כנסת אחר, ומוציאים התיבה כדי לומר שהכלי הצנוע נתבזה בעוונותינו, ומתכסים בשקים לומר שחשובים כבהמה.

ונותנים אפר מקלה ע"ג התיבה- לומר שהקב"ה משתתף בצער ישראל, ובראש הנשיא ובראש אב"ד- דאינו דומה מתבייש מעצמו למתבייש מאחרים, ואח"כ כל אחד נותן בראשו- י"א לומר שחשובים כאפר וי"א כדי להזכיר אפרו של יצחק, ונ"מ אם יכולים לשים עפר, ואע"פ שבקלה מתחילים מן הקטן, הכא חשיבות להתחיל מן הגדול לומר שהוא ראוי להתפלל עליהם, ומניחים את האפר במקום תפילין פאר תחת אפר.

ויוציאים לבית הקברות- י"א כדי לומר שאנו חשובים כמתים, וי"א כדי שהמתים יבקשו רחמים, ונ"מ אם יכולים לצאת לקברי עכו"ם.

הר המוריה- שיצאה משם הוראה לישראל, וי"א שיצא משם מורא לעכו"ם.

הזקן שבהם אומר לפניהם דברי כיבושין- ואם אין זקן חכם אומר חכם שאינו זקן, ואם אין אומר אדם של צורה.

ואומר אחינו לא נאמר באנשי נינוה וירא אלוקים את שקם ואת תעניתם אלא את

בית אב, ואנשי בית אב אסורים אף בלילה מפני שעסוקים תמיד בעבודה, ואף בזמן הזה מי שמכיר משמרתו ובית אב שלו יודע שאבותיו ראויים לעבודה אסור באותו היום, ואם יודע רק משמרתו ולא בית אב אסור כל השבוע, ואם אינו יודע כלל רק שאבותיו ראויים לעבודה אסור כל השנה, ולרבי מותר וכן נוהגים האידינא.

אנשי משמר ומעמד אסורים מלספר ומלכבס, כדי שלא יכנסו למשמרתם מנוולים, בחמישי מותרים מפני כבוד השבת.

מלך מסתפר בכל יום דכתיב "מלך ביפיו תחזינה עינך", כה"ג מערב שבת לערב שבת הואיל ומשמרות מתחלפות, וכהן הדייט אחת לל' יום דילפינן מנזיר וסתם נזירות ל' יום, ובזמן הזה אין חייבים להסתפר כל ל' יום, ואפי' לרבנן שאוסרים לשתות יין בזמן הזה שמא יבנה ביהמ"ק, בתספורת הרי יכול להסתפר מיד, אבל יין אף שבפחות מרביעית יכול לישן, אם שתה יותר מרביעית אין שינה או דרך מפיגתו, וי"א שהחילוק בין יין לתספורת שיהיה מחלל את העבודה ותספורת לא, ואע"פ ששניהם חייבים מיתה.

מגילת תענית

י"ז: הימים האסורים בהספד ממגילת תענית אף יום שלפניו אסור ושלאחריו מותר, ולרבי יוסי לפניו ולאחריו אסור, והימים האסורים בתענית מותרים לפנייהם ולאחריהם, ולרבי יוסי לפניו אסור לאחריו מותר, הגמ' מביאה מחלוקת אין נפסקה ההלכה.

ר"ח אסור בהספד, יום שלפניו מותר מפני שדאורייתא א"צ חיזוק, וכן שבתות וימים טובים. **מא' ניסן עד ח' ניסן** אסורים בהספד משום הקמת התמיד שהעמידו שאין היחיד מביא תמיד ודלא כהצדוקים, **ומח' ניסן עד סוף הפסח** אסורים בהספד משום שהעמידו דין שבועות דלא כהביתוסים שהיו אומרים שזמנו לעולם באחד בשבת.

י"ח. בכ"ח אדר הגיעה הבשורה שנתבטלה הגזירה שלא יעסקו בתורה ושלא ימולו ושלא יחללו שבתות.

כ"ט אדר- הגמ' מבארת שהנ"מ בא' ניסן שאסור בגלל ביטול התמיד אף שכבר נאסר מצד ר"ח הוא לאסור את שלפניו, ואף שאסור מצד יום שאחרי כ"ח אדר נ"מ בחודש מעובר, וי"א שנ"מ לאוסרו גם בהספד, ונ"מ אם יבטלו אחד מהם.

הנ"מ בח' ניסן שהוא גם מתקנת התמיד וגם מתקנת שבועות הוא שאם יבטלו אחד מהם עדיין ישאר בדינו.

י"ח: י"ב אדר יום טוריינוס הוא, שהרג את לוליינוס ופפוס (הגמ' מבארת מה היה המו"מ ביניהם) והרגוהו שרים מרומי, וביטלוינוס זה כיון שנהרגו בו שמעיה ואחיה אחיו.

י"ג באדר יום ניקנור הוא שהניף ידו ודיבר בגאווה על ירושלים, וכשגברו בית חשמונאי קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאוהו בשערי ירושלים.

י"ד אדר וט"ו בו אסורים בין בכרכים ובין בפרזים.

אין גוזרים תענית על הציבור בתחילה בחמישי כדי שלא להפקיע השערים, לת"ק ג' שניות הם חמישי שני וחמישי, ולרבי יוסי בה"ב.

אין גוזרים תענית על הציבור בר"ח בחנוכה ובפורים, ואם התחילו (י"א ג' תעניות וי"א אחת) אין מפסיקים, ומ"מ אין משלימים התענית לר"מ, אבל לחכמים מתענה ומשלים וכן הלכה.

סדר תעניות אלו:

על אלו מתריעים מיד

י"ט. אם ירדו גשמים ברביעה ראשונה וזרעו ולא צמחו.

אם צמחו צמחים שונים ממה שזרעו. אבל צמחו ויבשו אין מתריעים מפני שזו תפילת שוא.

אם פסקו גשמים בין גשם לגשם ארבעים יום מתריעים מיד, מפני שהיא מכה המביאה לידי בצורת.

נתתי אתכם נבזים ושפלים- לברכה שלא ימנו מאתנו מוכסים ושוטרים.

והכה ד' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים- לברכה.

טובה קללה שקילל אחיה השילוני את ישראל מברכה שבירך בלעם.

לעולם יהיה אדם רך כקנה, ואל יהיה קשה כארז, כך דרש רבי אלעזר בן ר"ש אחר המעשה שאמר לאדם מכוער וכו' וענה לו לך לאומן שעשאני וכו'.

ב: עיר שיש בה דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת, וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות, ר"ע אומר מתריעות ולא מתענות, דבר היינו עיר המוציאה חמש מאות רגלי ומתו ג' גברי בג' ימים זה אחר זה, וכן יותר מחמש מאות לפי חשבון זה, ודווקא בג' ימים אבל לא פחות או יותר, מפולת היינו כשנפלו חומות שהם בריאות ואינם גבוהות ואינם עומדות על שפת הנהר.

רב ושמואל לא עברו י"ג שנים מתחת חומה רעועה, ורק כשהיה איתם רב אדא בר אהבה דנפיש זכותיה (מפני שממיו לא הקפיד בתוך ביתו וכו') עברו תחתיה, ורב אדא בר אהבה סבר אל יעמוד אדם במקום סכנה ויאמר עושים לי נס, שמא אין עושים לו נס, ואף אם יעשו לו נס ינכו לו מזכויותיו.

הגמ' מביאה כמה מעשים טובים שהיה עושה רב הונא.

כ"א. הגמ' מביאה את המעשה באילפא וריו"ח שהלך אילפא לעסוק במסחר וכו'.

האומר תנו שקל לבני לאחר מותי בכל שבוע והם צריכים לסלע נותנים להם סלע, ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל, או שאמר אם מתו ירשו אחרים תחתיהם אין נותנים להם אלא שקל, משום שמצוה לקיים דברי המת.

הגמ' מביאה גודל היסורים שהיו לנחום איש גם זו, וסיבת היסורים, והמעשה שבגללו קרו לו נחום איש גם זו.

נהרא אנהרא שאפשר להביא תבואה דרך הנהר הוי בצורת, ואם ממדינה אחרת הוי כפנא, ובכפנא מתריעים ובבצורת אין מתריעים - תוס'.

אם החיטים יקרים הוי בצורת, ואם אינם מצוים אע"פ שהם זולים הוי כפנא, ואם אין המעות מצויות הוי כפנא.

ירדו לצמחים ולא לאילן- שירדו בנחת, לאילן ולא לצמחים- שירדו בחוזק, לאילן ולצמחים ולא לבורות שיחין ומערות- שירדו בחוזק ובנחת אבל מעט, לבורות שיחין ומערות ולא לאילן ולצמחים- שירד הרבה ובחוזק רב, בכל אלו מתריעים עליהם מיד.

י"ט: מתריעים על האילנות שאין עבורם די גשמים בפרוס הפסח, ואם חסרים מים לשתיה בבורות שיחין ומערות מתריעים מיד בפרוס החג בה"ב, ודווקא במקום עצמו ולא במקומות אחרים, בשביעית אין מתריעים על האילנות, ולרשב"ג מתריעים על האילנות והספיחים בשביעית מפני שהעניים מתפרנסים מהם.

אסכרא מתריעים עליה אם גורמת למיתה.

גובאי מתריעים עליו בכל שהוא, ולרשב"א אף בחגב.

הגמ' מבארת מה השינוי שקרה בירידת הגשמים מיום שחרב ביהמ"ק, ולמה דומה שנה שגשמיה יורדים בזמנם ושנה שאינם יורדים בזמנם, ושנה שגשמיה מרובים וגשמיה מועטים.

הגמ' מספרת המעשה בנקדימון בן גוריון שקנה י"ב מעיינות לעולי רגלים, ואמר שאם לא יחזיר עד זמן פלוני יתן לו י"ב ככר כסף, וכשהגיע היום ולא ירדו גשמים התפלל בביהמ"ק ואמר שעשה כך לכבוד הקב"ה, וירדו גשמים, ואמר המוכר שכבר שקעה חמה, ונתפזרו העבים וזרחה חמה.

ב. ג' נקדמה להם חמה, משה יהושע ונקדימון.

והמטרתי על עיר אחת ועל עיר אחת לא אמטיר- ושתיהם לקללה.

היתה ירושלים כנדה- לברכה שיש לה תקנה כנדה.

היתה כאלמנה- כאשה שהלך בעלה למדה"י ועתיד לחזור.

והקיאום דרך בית הרעי, וטיהרו חכמים את הבשר וטמאו את העצמות.

על אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוח נכרים או נהר ועל ספינה המיטרפת בים, ובברייתא מוסיף שיחיד יכול לסגף עצמו בתענית על אלו ועל יחיד הנרדף ע"י נכרים או ליסטים או רוח רעה, ולרבי יוסי אינו רשאי שמא יצטרך לבריות ולא ירחמו עליו.

לשמעון התימני אף על הדבר מתריעים בשבת, ולחכמים אף בחול לא.

על כל צרה שלא תבוא על הציבור מתריעים עליה חוץ מרוב גשמים, לפי שאין מתפללים על רוב טובה, והשיעור הוא עד שיעמוד בקרן אפל וישכשך ידיו כרגליו במים כלומר לעולם אין מתפללים, ובגולה מתריעים על רוב גשמים.

ונתתי גשמיכם בעיתם - בשיעור הרצוי ולא פחות או יותר, דבר אחר בלילי רביעי ולילי שבת.

כ"ג: המשנה והגמ' מביאים המעשה בחוני המעגל שעג עוגה והתפלל על הגשמים וכו', והמעשה שנתקשה בביאור "בשוב ד' את שיבת ציון היינו כחולמים", איך שייך שינה ע' שנה, וישן הוא עצמו ע' שנה, וכשקם לא הכירוהו וחלש דעתיה ובעי רחמי ומת.

כ"ג: הגמ' מביאה מעשה באבא חלקיה נכדו של חוני המעגל בתפילתו על הגשמים, וכמה דברים ששאלוהו חכמים על הנהגות שראו אצלו, ומעשה בחנן הנחבא איך התפלל על הגשמים, ומעשה ברבי יונה אבוה דרבי מני בתפילתו על הגשמים, ואיך נתקבלה תפילת רב מני על קבר אביו, ומה התפלל רבי יצחק בן אלישיב עבור רבי מני.

הגמ' מוכיחה גודל כח תפילת חכמי ארץ ישראל לעומת חסידי בבל.

כ"ד: השולה דג מן הים כיון שיבש בו כסלע חייב, ודווקא ביבש בין סנפיריו.

הגמ' מביאה מעשים ברבי יוסי דמן יוקרת, שהתפלל על בנו שימות לפי שהתפלל שתאנה תוציא פירות לפני זמנה, והתפלל על בתו

כ"א: לא מקומו של האדם מכבדו, אלא האדם מכבד את מקומו, (כמו שמצינו בהר סיני, ובשילוח מחנות).

הגמ' מביאה ב' מעשים טובים שגרמו שבמקומם לא יהיה דבר.

רב יהודה גזר תענית כשהיתה מגיפה בחזירים, מפני שמעיהם דומה לשל בני אדם.

שמואל גזר תענית בעירו מפני מגיפה שהיתה בבי חזאי, מפני שלא היה נהר מפסיק ביניהם והיו שיירות ביניהם.

רב נחמן גזר תענית בבבל מפני מגיפה שבארץ ישראל, שאם גבירה לוקה שפחה לא כ"ש.

הגמ' מביאה מילי דצניעותא ומעשים טובים שהיו לאבא אומנא שבגללם זכה לשאלת שלום ממותבתא דרקיעא כל יום, (ולאבי כל ערב שבת, ולרבא כל ערב יו"כ).

כ"ב: הגמ' מביאה המעשה באותו אדם שהיה הולך במנעלים שחורים ובלי ציצית, ומבארת למה הוא בן עוה"ב.

על אלו מתריעים בכל מקום

על השדפון ועל הירקון ועל הארבה ועל החסיל - בכל שהוא.

ועל החיה הנראית בעיר ביום, ורצה אחרי ב' בני אדם וטרפה ואכלה את שניהם, ואם היתה החיה בשדה שאינה סמוכה לאגם גם אם עמדה במקומה ולא ברחה, ובאגם עצמו דווקא אם טרפה ולא אכלה, וכן שעלתה לגג ונטלה תינוק מעריסה אף בכוכי דציידי.

ועל החרב, ואף חרב של שלום (שנכשל בה יאשיהו, והטעם שנענש משום שלא נמלך בירמיהו, שהיה אומר לו שאין דורו ראוי).

כ"ב: מעשה וירדו זקנים מירושלים לעריהם וגזרו תענית על שנראה כמלוא פי תנור (הגמ' מסתפקת בגודל זה).

ועוד גזרו תענית על שאכלו זאבים שתי תינוקות בעבר הירדן, רבי יוסי אומר לא על שאכלו אלא על שנראה, ומעשה ובלעו זאבים ב' תינוקות

לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה.

צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה- שהצדיק גזעו מחליף כארז, ועושה פירות כתמר.

כ"ה: הלוקח אילן מחבירו כדי לקוצצו אינו קוצץ סמוך לקרקע אלא מגביה מן הקרקע טפח, ובסדן השקמה ב' טפחים, ובתולת השקמה ג' טפחים, ובקנים ובגפנים מן הפקק ולמעלה, ובדקלים ובשאר במיני ארזים חופר למטה לפי שאין גזעו מחליף.

תפילת ר"ע על הגשמים התקבלה יותר משל ר"א לא לפי שזה גדול מזה, אלא לפי שזה מעביר על מידותיו וזה אינו מעביר על מידותיו.

נתענו וירדו גשמים

אם ירדו כמלוא ברך המחרישה פוסקים דברי ר"מ, וחכ"א בקרקע חריבה טפח ובבינונית טפחיים ובעבודה ג"ט, (טפח של גשמים היורד מלמעלה תהום יוצא לקראתו ג"ט בקרקע עבודה, ובשאינה עבודה טפחיים).

היו מתענים וירדו גשמים קודם הנץ החמה לא ישלימו לאחר הנץ החמה ישלימו, ר"א ור"י אמרים קודם חצות לא ישלימו לאחר חצות ישלימו, רבי יוסי אומר קודם ט' שעות לא ישלימו, לאחר ט' שעות ישלימו.

גזרו תענית וירדו גשמים קודם התענית או אחריה אינו שבחו של ציבור, ואיזהו שבחו של ציבור- אמרו משיב הרוח ובאה הרוח מוריד הגשם וירדו גשמים.

אין אומרים הלל הגדול מתוך צום אלא על נפש שבעה, ובני מחוזא דשכיחי בהו שכרות יאמרו הלל ואח"כ יאכלו.

בשלשה פרקים:

כ"ו באיזה תפילות נושאים כפים- לר"מ נושאים כפים בשחרית מוסף מנחה ונעילה, משום דהאידינא ליכא חשש שכרות, ולר"י אין

שתמות לפי שראה אדם נכשל להסתכל בה לפי שהיתה יפה, ולא היתה אתונו הולכת אם היה נשאר על גבה דבר שאינו שלו.

הגמ' מביאה המעשה באלעזר שהיו מתחבאים גבאי הצדקה ממנו מפני שהיה נותן להם כל אשר לו והנס שאירע לו.

הגמ' מביאה כמה מעשים בתפילות ותעניות בשביל הגשמים (רבי יהודה נשיאה, בית הנשיא, רב נחמן, רב יהודה, רבא, רב פפא), וכמה זכויות של אנשים שנתקבלה תפילתם (אילפא, מלמד דרדקי).

רבה אמר שהתעניות בדורו לא הועילו אע"פ שהיו גדולים יותר בתורה מדורו של רב יהודה, מפני שאין הדור ראוי.

כ"ה. רבי חנינא בן דוסא- הגמ' מביאה המעשה ברבי חנינא בן דוסא שהתפלל שלא ירד גשם כשהיה בדרך, בכל יום בת קול יוצאת ואומרת כל העולם כולו נזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, הגמ' מביאה הנס שנעשה לאשתו שהסיקה את התנור הריק וכשבאו שכנותיה נתמלא בלחם, ויצאה פיסת יד משמים ונתנו להם רגל מזהב, ולא רצתה לקבלה שלא יהיה שולחנם חסר לעת"ל, ולקחו משמים את הרגל בחזרה, וכן נעשה לו נס ודלק החומץ ששמה בתו בנר, וכן נעשה לו נס שהביאו עיזיו דובים בקרניהם להוכיח שאינם אוכלות משדות אחרים, ולא היו אלו עיזים שלו אלא שמצא תרנגולים ושמרם ונתרבו וציערוהו וקנה בדמיהם עיזים עד שהגיע המאבד ונתן לו העיזים, וכן נעשה נס שנתארכו קורות שכנתו שלא הספיקו לכסות את גגה.

הגמ' מביאה המעשה בר"א בן פדת שהיה עני, וחלם שאמר לו הקב"ה שכדי לשנות מזלו צריך לברוא את העולם מחדש, ולא רצה וקיבל בשכרו י"ג נחלי שמן אפרסמון.

הגמ' מביאה מעשים על אמוראים שגזרו תענית והתפללו וירדו גשמים, (רבי חמא בר חנינא, לוי שהטיח דברים כלפי מעלה ונעשה חיגר, רבי חייה בר לולייני, ר"א ור"ע).

בכל יום היו קורים במעשה בראשית ג' קוראים, בראשון בראשית ויהי רקיע, בשני וכו' כל יום קורא בריאת אותו היום ויום שלאחריו, הפרשה גדולה מתחלקת לשניים והקטנה ליחיד, פרשת יום ראשון היתה מתחלקת לשניים אף שאין בה אלא ב' פסוקים, לרב היו חוזרים על הפסוק השלישי לעולה השני, ולשמואל היו מפסיק באמצע הפסוק השלישי, ואמנם בקריאה רגילה שצריך לחלק ה' פסוקים לב' קוראים יקרא הראשון ג' והשני ב' ויוסיף מפרשה שלאחריה פסוק אחד וי"א שלשה, וכאן א"א לעשות כך כי אין מספיק פסוקים בפרשה שלאחריה.

כ"ח. בשחרית ובמוסף היו קורין את הפרשה מתוך ס"ת, ובמנחה היו כל אחד קורא בבית הכנסת לעצמו בעל פה, ואין היחיד קורא על פה לציבור.

ערב שבת במנחה לא היו נכנסים לבית הכנסת מפני כבוד השבת.

כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד בשחרית.

יום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במנחה, לרבי יוסי קרבן מוסף דוחה רק מעמד של מוסף.

יום שיש בו קרבן עצים אין בו מעמד בנעילה, אבל במנחה יש בו מפני שמנחה מדברי תורה ונעילה מדברי סופרים.

יש ט' ימים שהם זמן עצי כהנים והעם, שבימים אלו מקבלים עצים ממשפחות אלו אף אם הלשכה מלאה עצים, כיון שהם נתנדבו כשעלו מן הגולה ולא היו עצים.

המשנה מבארת אימתי הוא זמן הט' ימים הללו.

בני גונבי עלי בני קוצעי קציעות- שכשגזרה המלכות שלא יביאו ביכורים חיפו את הביכורים בקציעות ואמרו שבאו לכותשם במכתשת שלפנינו, וכעין זה עשו בני סלמן הנתופתי שכשגזרה המלכות שלא יביאו עצים הביאו סולמות ואמרו שהביאום להביא גוזלות משובך שלפנינו, ופירקום והביאום לירושלים.

כ"ח: בא' טבת לא היה מעמד מפני שהיה בו הלל וקרבן מוסף וקרבן עצים, אבל ב' ניסן שהלל של ראש חודש לאו דאורייתא היו מעמדות.

נשיאת כפיים אלא בשחרית ומוסף ולא במנחה ונעילה, משום שבשעת מנחה ונעילה כל יום מצוי שכרות, ולרבי יוסי נעילה יש בה נשיאת כפים דיום שיש בו נעילה ליכא שכרות אבל מנחה לא, והלכה כרבי יוסי, והאינא נושאים כפים במנחה דתעניתא, דמפני שהיא סמוכה לשקיעת החמה דמיא לנעילה.

שכור אסור בנשיאת כפים.

המעמדות והמשמרות

כ"ז. נאמר בתורה 'צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי', והיאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, על כן התקינו על כל משמר אנשי מעמד.

י"ב משמרות היו מיריחו, כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבירושלים.

כהנים לוויים וישראלים מעכבים את הקרבן, ולרשב"א אף כלי שיר מעכבים, דסבר עיקר שירה בכלי ולא בפה.

משה תיקן ח' משמרות ד' מאלעזר וד' מאיתמר, בא שמואל והעמידם על ט"ז, בא דוד והעמידם על כ"ד, וי"א שבתחילה תיקן משה ט"ז משמרות ח' מאלעזר וח' מאיתמר, וכשרבו בני אלעזר הוסיפו להם עוד ח', וד' משמרות עלו מן הגולה וחלקום לכ"ד, ובללום ונתנום בקלפי וכו', ולעולם ידעיה קודם ליהויריב.

כ"ז: בזמן כל משמר היו מתכנסים ישראל של אותו המשמר בעריהם וקורים במעשה בראשית, והטעם מפני שהקרבנות מקיימים שמים וארץ.

אנשי משמר היו מתפללים על קרבן אחיהם התמיד שיתקבל ברצון.

אנשי מעמד היו מתכנסים לבית הכנסת ומתענים בימים ב' ג' ד' וה' בב' על יורדי הים, בג' על הולכי מדבריות, בד' על אסכרא שלא תפול בתינוקות, בה' על עוברות שלא יפילו ועל מניקות שיניקו, בערב שבת לא היו מתענים מפני כבוד השבת וכ"ש בשבת עצמה, בא' לא היו מתענים י"א מפני הנוצרים, י"א מפני שהוא יום ג' ליצירה של אדם הראשון ואיכא חולשא, וי"א מפני שבמוצאי שבת אבדה לאדם הנשמה יתירה.

חל ט' באב בערב שבת מותרים לכבס בחמישי מפני כבוד השבת, ואם לא כיבס בחמישי מותר בערב שבת מן המנחה ולמעלה, ומ"מ לייט עלה אביי.

קריאת התורה בט' באב - לת"ק אם חל בב' או בה' קורים ג' ומפטיר אחד, ואם חל בג' או בד' קורא אחד ומפטיר אחד, ולרבי יוסי לעולם קורא אחד ומפטיר אחד.

ט' באב שחל בשבת או ביום ראשון אוכל ושותה בשבת כל צרכו, ומעלה על שולחנו אפי' כסעודת שלמה בשעתו.

אסור לספור ולכבס לר"מ מראש חודש עד התענית, לר"י כל חודש אב, ולרשב"ג רק אותו שבוע, ולהלכה אסור רק משבוע שחל בו כרשב"ג, ולאחר התענית מותר כר"מ.

ל' ערב ט' באב אסור לאכול ב' תבשילים, ודווקא בסעודה המפסקת, ודווקא אם אוכל אותה לאחר שש שעות, ולרשב"ג ישנה כגון שיפחות תבשיל אחד, או שיאכל עם פחות בני אדם מהרגלו, לחכמים מותר לאכול ב' תבשילים אבל ישנה, וימעט בבשר ויין, ומותר בבשר מליח וביין מגיתו,

רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו כל שעה שמותר לאכול מותר לרחוץ.

איסורי ט' באב - כל מצוות הנוהגות באבל נוהגות בט' באב, ואסור באכילה ובשתיה ובסיכה ובעילת הסנדל ובתשמיש המיטה, ואסור ללמוד תורה, ויש מתירים בדברים שאינו רגיל, ומותר בקינות ובאיוב ובדברים הרעים, ותשב"ר בטלים בו.

כך מנהגו של ר"י ברבי אלעאי ערב ט' באב היו מביאים לו פת חריבה במלח, ויושב בין תנור לכיריים, ואוכל ושותה עליה, ודומה כמי שמתו מוטל לפניו.

ל' מלאכה בט' באב - תלוי במנהג המקום, ות"ח בטלים בכל מקום, ולרשב"ג לעולם יעשה אדם עצמו כת"ח כדי שיצטער.

י"ח יום בשנה יחיד גומר את ההלל, ח' ימי החג, ח' ימי חנוכה, יו"ט ראשון של פסח ושל עצרת, ובגולה כ"א מפני שבכל רגל היו מוסיפים יו"ט שני של גלויות, ובבבל קרו בריש ירחא והיו מדלגים בו שכך מנהג אבותיהם, ויחיד לא יתחיל בר"ח ואם התחיל גומר.

ה' דברים ארעו בי"ז בתמוז - נשתברו הלוחות, שבז' סיון עלה משה להר (אף למ"ד ניתנה תורה בו' בו), ואחר מ' יום ירד ושבר את הלוחות, ובטל התמיד, והובקעה העיר בחורבן בית שני (ובבית ראשו הובקעה בט' בו), ושרף אפוסטמוס את התורה, והעמיד מנשה צלם בהיכל.

ה' דברים שארעו בט' באב

כ"ט. נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, שנסעו מהר סיני בכ' אייר, ג' ימים סרו מאחרי ד' ובכו על הבשר, וירד הבשר כ"ט יום, ונסגרה מרים ז' ימים, ובכ"ט סיון נשלחו המרגלים, וחזרו אחר מ' יום שהיה חודש תמוז מלא, שאמר הקב"ה באותו לילה אתם בכיתם בכיה של חינם ואני אקבע לכם בכיה לדורות.

וחרב הבית בראשונה ובשניה, בט' בסוף היום והיה הולך ודולק כל י' אב, וקבעו התענית בט' משום דאתחלתא דפורעניתא עדיפא, והשני חרב בט' דמגלגלים חובה ליום חייב.

ונלכדה ביתר.

ונחרשה העיר, הגמ' מביאה את המעשה בגזירה לגזרו להרוג את רבן גמליאל, ודרך הצלתו.

הגמ' מביאה המעשה שהיה בזמן חורבן בית ראשון שזרקו פרחי כהונה מפתחות ההיכל למרום.

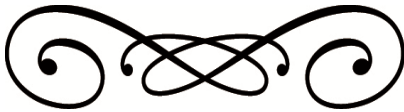
כשם שמשנכנס אב ממעטים בשמחה, כך משנכנס אדר מרבים בשמחה, ומי שיש לו דין עם נכרי ישתמט מלדון באב וידון באדר.

כ"ט: **שבת שחל ט' אב בתוכה** אסורים לספור ולכבס, לרב נחמן מותר לכבס ולהניח, והגמ' מקשה על דבריו, בחמישי מותרים לכבס מפני כבוד השבת, גיהוץ בבבל ככיבוס של ארץ ישראל ואסור להגץ ומותר לכבס, כלי פשתן אין בהם איסור גיהוץ, ומ"מ אסור ללובשם מגוהצים.

ל"א. בליל ט"ו באב ויוה"כ היו יוצאות בנות ירושלים בכלי לבן שאולים, (שלא לבייש את מי שאין לו). כל הכלים טעונים טבילה אפי' מקופלים ומונחים בקופסא. והיו יוצאות וחולות בכרמים, ומי שאין לו אשה בא לשם, והיו היפיפיות אומרות תנו עיניכם ליופי שאין אשה אלא ליופי, ומיוחסות אומרות תנו עיניכם למשפחה שאין אשה אלא להוליד בנים, ומכערות אומרות קחו מקחכם לשם שמים ובלבד שתעטרוננו בזהובים מלבושים נאים.

עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים לעת"ל והוא יושב ביניהם בגן עדן וכל אחד מראה באצבעו ואומר זה ד' קיווינו לו נגילה ונשמחה בישועתו.

הדרן עלך מסכת תענית

כל האוכל ושותה בט' באב כאילו אכל ושותה ביוה"כ, וכל האוכל בשר ושותה יין עליו הכתוב אומר ותהי עונותם על עצמותם, וכל העושה מלאכה אינו רואה סימן ברכה, וכל שאינו מתאבל על ירושלים אינו זוכה ורואה בשמחתה.

רבי יהודה מחייב בכפית המיטה, ומ"מ עוברות ומניקות פטורות וכן שאר מיטות שבבית, ולחכמים אינו כופה שאר מיטות, ולהלכה אין חייבים כלל לכפות המיטה וכתנא דמתני'.

ט"ו באב ויוה"כ

לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכיפורים יוה"כ משום שהוא יום סליחה ומחילה וניתנו בו לוחות אחרונות.

ט"ו באב מפני שהותרו שבטים זה בזה, וי"א שהותר שבט בנימין לבוא בקהל, וי"א שכלו בו מתי מדבר וחזר הדיבור להתייחד למשה, וי"א שביטלו בו את השומרים שהושיב ירבעם למנוע העליה לרגל לירושלים, וי"א שניתנו בו הרוגי ביתר לקבורה (ותיקנו באותו היום ברכת הטוב והמטיב בברכת המזון, הטוב שלא הסריחו והמטיב שניתנו לקבורה), וי"א שהשלימו כריתת עצים למערכה, מיום ט"ו באב הלילות מתארכים והמוסיף ללמוד יוסיף חיים, ומי שאינו מוסיף אמו תקבור אותו.

